

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

ระบบสุขภาพ และการพัฒนางานด้าน สาธารณสุข

อาจารย์ดวงรัตน์ เสือขำ
สาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

แนวคิดทั่วไปของระบบสุขภาพ

1. แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพ
2. ความหมายและความสำคัญของระบบสาธารณสุข
3. องค์ประกอบของระบบสาธารณสุข

ทรัพยากรด้านสาธารณสุข

การบริหารจัดการด้านสาธารณสุข

1. บทบาทภาครัฐ
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน
3. การจัดบริการด้านสาธารณสุข

เนื้อหาของวันนี้

ผลลัพธ์ของระบบสาธารณสุข

1. ด้านประสิทธิผล
2. ด้านประสิทธิภาพ
3. ด้านความเป็นธรรมในสังคม
4. ด้านความพึงพอใจของประชาชน

แนวคิดทั่วไปของระบบสุขภาพ

1. แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพ

ความหมายของ” สุขภาพ” คือภาวะที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม มีไข้เฉพาะภาวะที่ปราศจากโรคหรือความเจ็บป่วยเท่านั้น

องค์การอนามัยโลก ได้ประกาศหลักสุขภาพดีถ้วนหน้าก่อน พ.ศ. 2543 (Health for all by the year 2000) อย่างไรก็ตาม ประเทศด้อยพัฒนายังเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อที่ป้องกันได้ ประเทศที่พัฒนาแล้วก็มีปัญหาโรคเรื้อรัง สุขภาพประชาชนสูงอายุ ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง (Hypertension; HT), (หัวใจขาดเลือด Ischemic heart disease; IHD) เนื่องจากแบบแผนการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป

แนวคิดทั่วไปของระบบสุขภาพ

1. แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพ

ประเทศไทย มีปัญหาเหมือน ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศด้อยพัฒนา

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่

- ☐ ปัจจัยภายใน (พันธุกรรม, พฤติกรรมการดำรงชีวิต เช่น สูบบุหรี่ ความเครียด การพักผ่อน)
- ☐ ปัจจัยภายนอก (สิ่งแวดล้อม, เศรษฐกิจ, สังคม)
- ☐ ระบบบริการสุขภาพ (กิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชาชนสุขภาพดีขึ้น ทั้งส่งเสริม รักษา ป้องกัน และควบคุมโรค)

แนวคิดทั่วไปของระบบสุขภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

การรักษาพยาบาลที่จำเป็นต่างๆ ในสภาวะที่เจ็บป่วย สามารถประเมินจากตัวชี้วัด เช่น

- ☐ อัตราตายของประชากร
- ☐ อายุขัยเฉลี่ยของประชากรเมื่อแรกคลอด อัตราตายทารก
- ☐ สาเหตุการเจ็บป่วยและสาเหตุการตาย
- ☐ การวัดสุขภาพโดยรวม
- ☐ ปัญหาและความจำเป็นด้านสุขภาพที่สำคัญต่อประเทศไทยในอนาคต

(ปัญหาจากการเมือง ทำให้คนไทยมีปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาการประกอบอาชีพ อุบัติเหตุ จราจรที่เพิ่มขึ้น ปัญหาการดำเนินชีวิตไม่เหมาะสม ทั้งโรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง เป็นต้น)

แนวคิดทั่วไปของระบบสุขภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

2. ความหมายและความสำคัญของระบบสุขภาพ

กิจกรรมทางสาธารณสุขต่างๆ ที่ทำให้สุขภาพของประชาชนดีขึ้น +
กิจกรรมทางสังคมที่มุ่งเพื่อสุขภาพ เช่น การควบคุมการบริโภคยาสูบ

ความสำคัญของระบบสุขภาพ

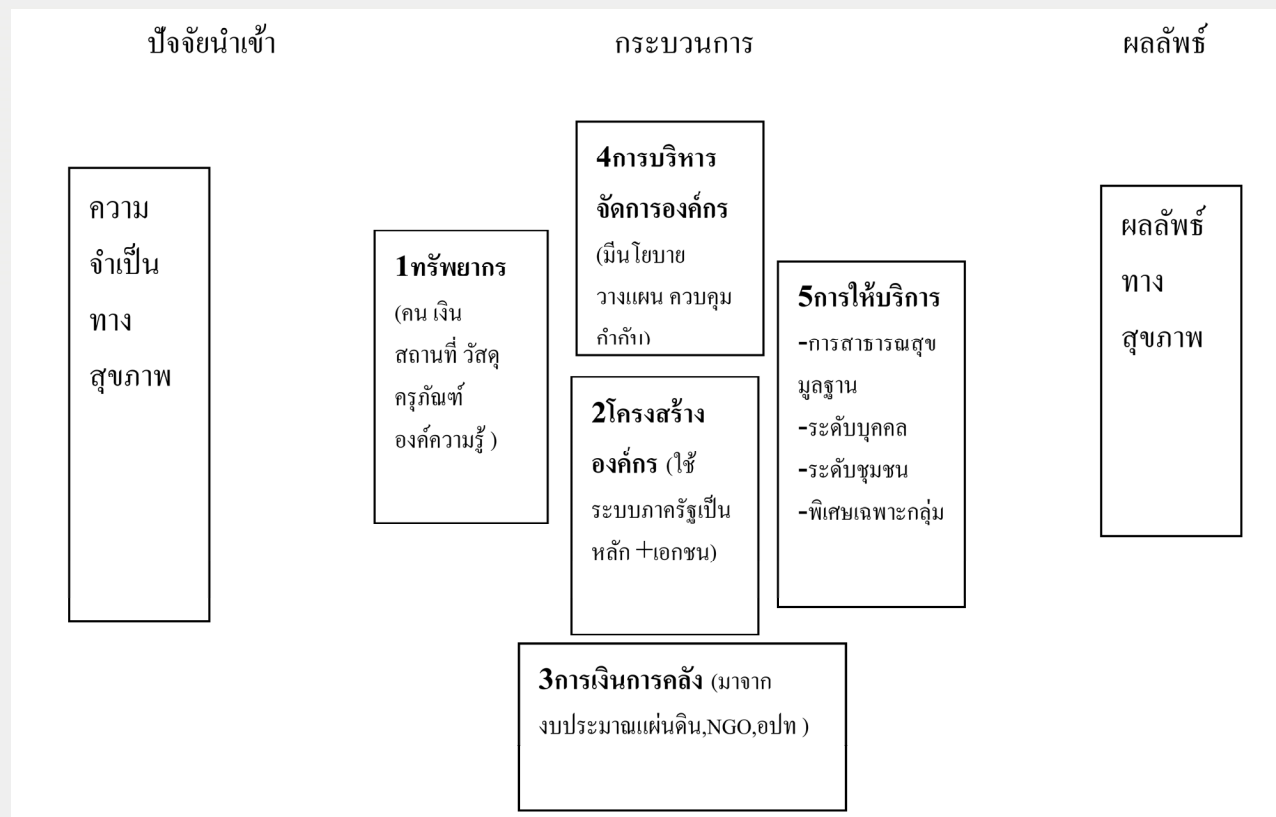
ระบบสุขภาพก่อให้เกิดความรู้เรื่องโรคภัยไข้เจ็บและแนวทางการรักษาโรค
ช่วยให้มนุษย์ปรับปรุงการดำเนินชีวิต + ทำสิ่งแวดลอมให้ปลอดภัย

แนวคิดทั่วไปของระบบสาธารณสุข

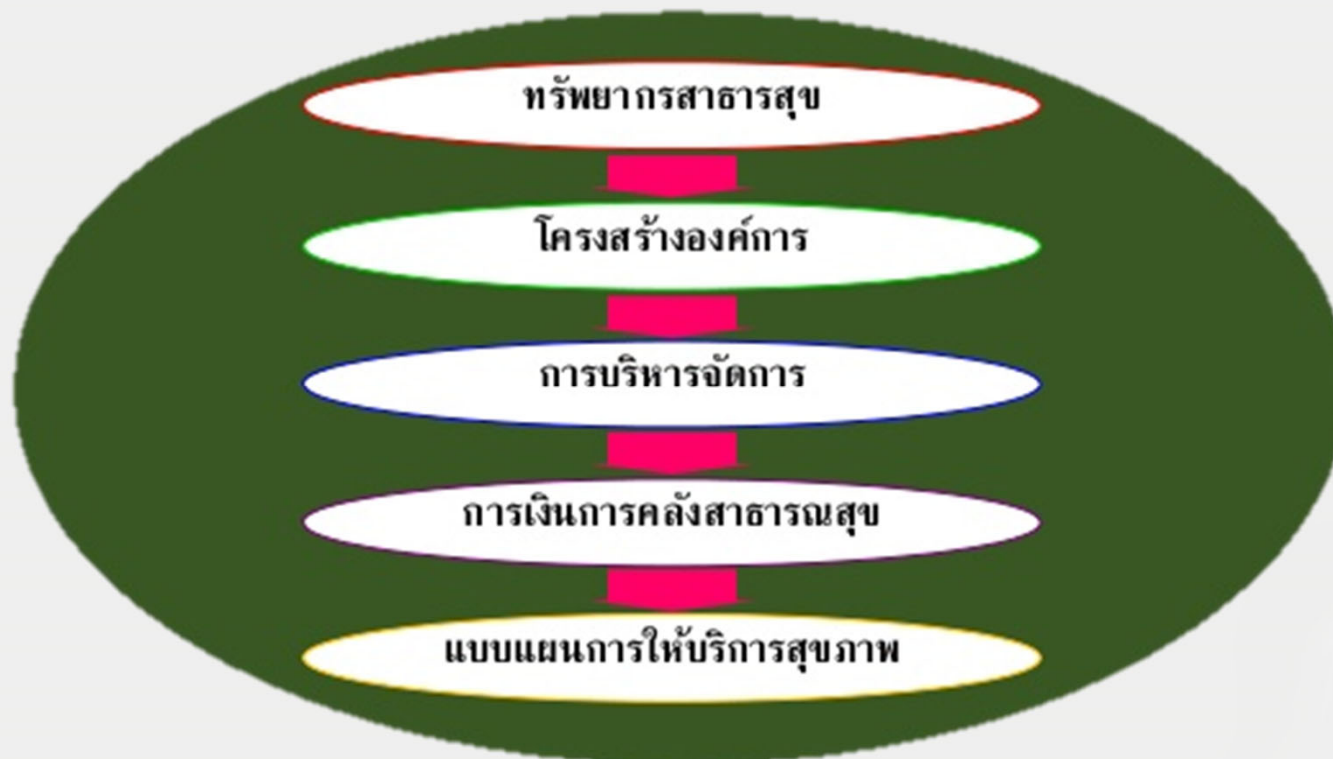

3. องค์ประกอบของระบบสาธารณสุข

สรุปองค์ประกอบหลัก/ กระบวนการของการบริการสุขภาพ

ทรัพยากรด้านสาธารณสุข

1. บุคลากรด้านสาธารณสุข ต้องพิจารณาเรื่องการวางแผนการผลิตและจัดหาบุคลากรให้เพียงพอ และพิจารณากระจายอัตรากำลังให้เหมาะสม และพิจารณาเรื่องการบริหารจัดการให้เหมาะสม เช่น กำหนดค่าตอบแทนให้แพทย์เพื่อดึงดูดใจให้ทำงาน

2. แหล่งเงินในระบบสาธารณสุข มาจากภาษี ประกันสังคม ประกันสุขภาพเอกชน NGO

3. สถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ด้านสาธารณสุข สถานที่ หมายถึงสถานที่ประกอบกิจกรรมทางสาธารณสุข ได้แก่ รพ.สต. รพ. คลินิก ร้านขายยา วัสดุครุภัณฑ์ เช่น น้ำยา เครื่องวัดความดัน

4. องค์ความรู้ด้านสาธารณสุข จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากร

การบริหารจัดการด้านสาธารณสุข

1. บทบาทภาครัฐ

- ☐ กำหนดนโยบาย
- ☐ จัดสรรทรัพยากร
- ☐ กำหนดมาตรการการกฎหมาย
- ☐ จัดบริการสาธารณสุข
- ☐ ควบคุมกำกับประเมินผลการดำเนินงานด้านสาธารณสุข
การจัดสรรทรัพยากรภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากร

การบริหารจัดการด้านสาธารณสุข

หลักเกณฑ์ในการจัดสรรของรัฐบาล

ความเป็นธรรมในสังคม มุ่งเน้นลดช่องว่างด้านสุขภาพของประชาชนที่ เช่น ผู้ด้อยโอกาสในสังคมที่มีจำนวนน้อย ภาครัฐให้การดูแลมากกว่ากลุ่มอื่น

การบริหารจัดการด้านสาธารณสุข

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน

การสร้างสุขภาพที่ดีต้องมีส่วนร่วมจากประชาชนทั้งในระดับ
บุคคล, ชุมชน และองค์กรในชุมชน

การบริหารจัดการด้านสาธารณสุข

3. การจัดบริการด้านสาธารณสุข

3.1) การสาธารณสุขมูลฐาน

กิจกรรม สธ.ที่จำเป็น + เหมาะสม + เป็นไปได้ + ทัวถึงและ
ครอบคลุมการบริการ อย่างน้อย 8 อย่าง

❖ สุขศึกษา	❖ อนามัยแม่และเด็ก
❖ สุขากิจบาลพื้นฐาน	❖ การรักษาพยาบาลเบื้องต้น
❖ โภชนาการ	❖ การจัดหาน้ำ
❖ การป้องกันควบคุมโรค	❖ การวางแผนครอบครัว

การบริหารจัดการด้านสาธารณสุข

3. การจัดบริการด้านสาธารณสุข

3.2) การบริการสุขภาพส่วนบุคคล ได้แก่ การบริการระดับปฐมภูมิ (รพ.สต.)
ทุติยภูมิ (รพ.)

การบริหารจัดการด้านสาธารณสุข

3. การจัดบริการด้านสาธารณสุข

3.3) การบริการชุมชน

มุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัยในชุมชน เช่น การจัดหาน้ำดื่มสะอาด การควบคุมการระบาดของโรค

3.4) การบริการพิเศษอื่น ๆ เช่น หน่วยแพทย์เคลื่อนที่บริการประชาชนด้วยโอกาส

ผลลัพธ์ของระบบสาธารณสุข

1. ด้านประสิทธิผล

เป็นความสามารถในการเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้าเป็นผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าไว้ (การดำเนินการใด ๆ ที่ทำให้สุขภาพประชาชนดีขึ้น) เช่น การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การวางแผนครอบครัว

2. ด้านประสิทธิภาพ

เป็นการเปรียบเทียบคุณค่าของผลผลิต ต่อ ต้นทุนปัจจัยนำเข้า ว่าคุ้มค่าแค่ไหน (ใช้ทรัพยากรจำกัดได้ประโยชน์สูงสุด) มี 2 ประเภท

ผลลัพธ์ของระบบสาธารณสุข

2. ด้านประสิทธิภาพ (ต่อ)

2.1) Technical efficiency ประสิทธิภาพทางเทคนิค คือวิธีการผลิตที่ใช้ต้นทุนต่ำได้ผลดี หรือผลผลิตดีจากปัจจัยที่เท่ากัน

2.2) Allocative efficiency ประสิทธิภาพการจัดสรร คือการกระจายทรัพยากรเพื่อให้เกิดผลลัพธ์สูงสุด

ผลลัพธ์ของระบบสาธารณสุข

3. ด้านความเป็นธรรมในสังคม

ได้แก่ การสร้างหลักประกันสุขภาพแก่ประชาชน จัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรม เข้าถึงระบบบริการสุขภาพโดยไม่มีปัจจัยเรื่องเงินมาเป็นอุปสรรค มีการจัดบริการสธ.พื้นฐานครอบคลุมประชาชน มีเครือข่ายการดูแลและระบบส่งต่อ

4. ด้านความพึงพอใจของประชาชน

นอกจากประชาชนจะได้รับการบริการ สธ.ตามความต้องการแล้ว ยังต้องการได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การรักษาความลับ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของตนเองและมีอำนาจการตัดสินใจว่าจะรับบริการหรือไม่ด้วย เป็นต้น

ระบบสุขภาพ

: นิยามจากบทบาทหน้าที่ หรือ องค์ประกอบ

ระบบสุขภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

: นิยามจากบทบาทหน้าที่ หรือ องค์ประกอบ

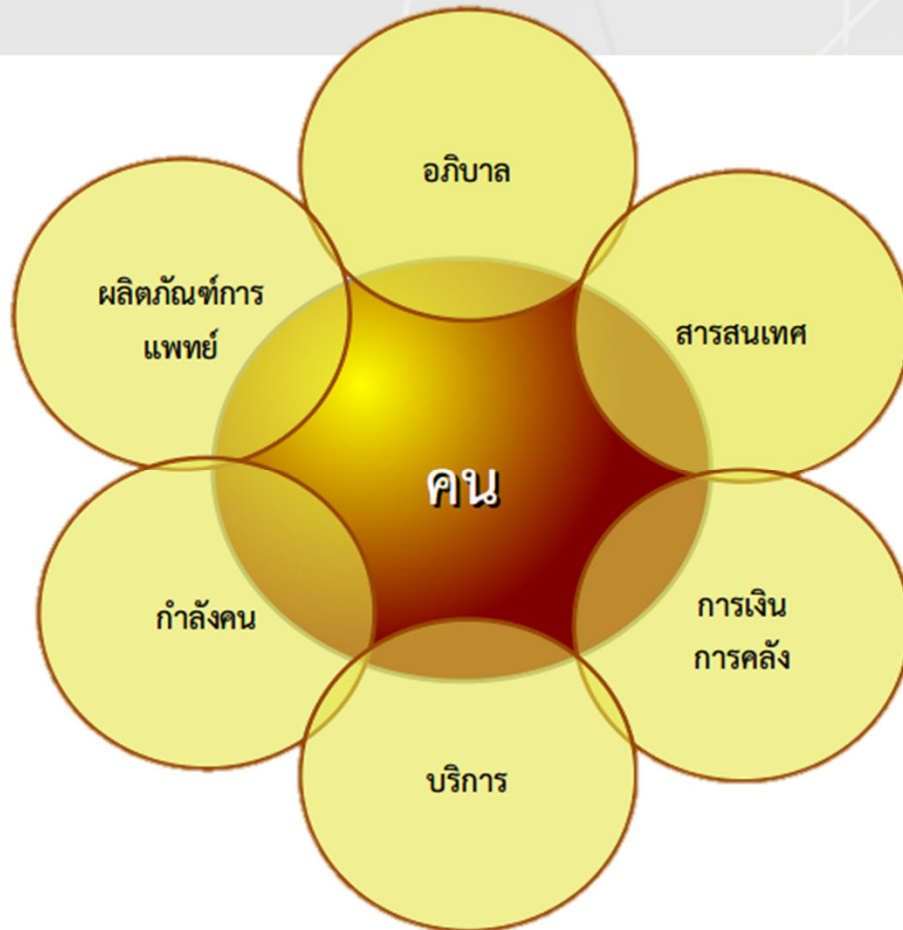
ในเชิงบทบาทหน้าที่ ระบบสุขภาพมุ่งหวังให้ประชาชนมีสุขภาวะกายและจิตที่ดี ผ่านกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาโรคฟื้นฟูการทำงานของร่างกาย และกระบวนการสร้างความแข็งแกร่งและความพร้อมของสาธารณสุข ในการรับมือโรคติดต่อ โรคไม่ติดต่อ และภัยพิบัติ

นอกเหนือการตอบสนองความคาดหวังของประชาชนดังกล่าวข้างต้น ระบบสุขภาพที่ดีควรเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของทุกคน ยึดมั่นในหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินการ และให้ความเท่าเทียมด้านสิทธิประโยชน์แก่ชนทุกกลุ่มอย่างเหมาะสม

ระบบสุขภาพ ประกอบด้วย 6 ระบบ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

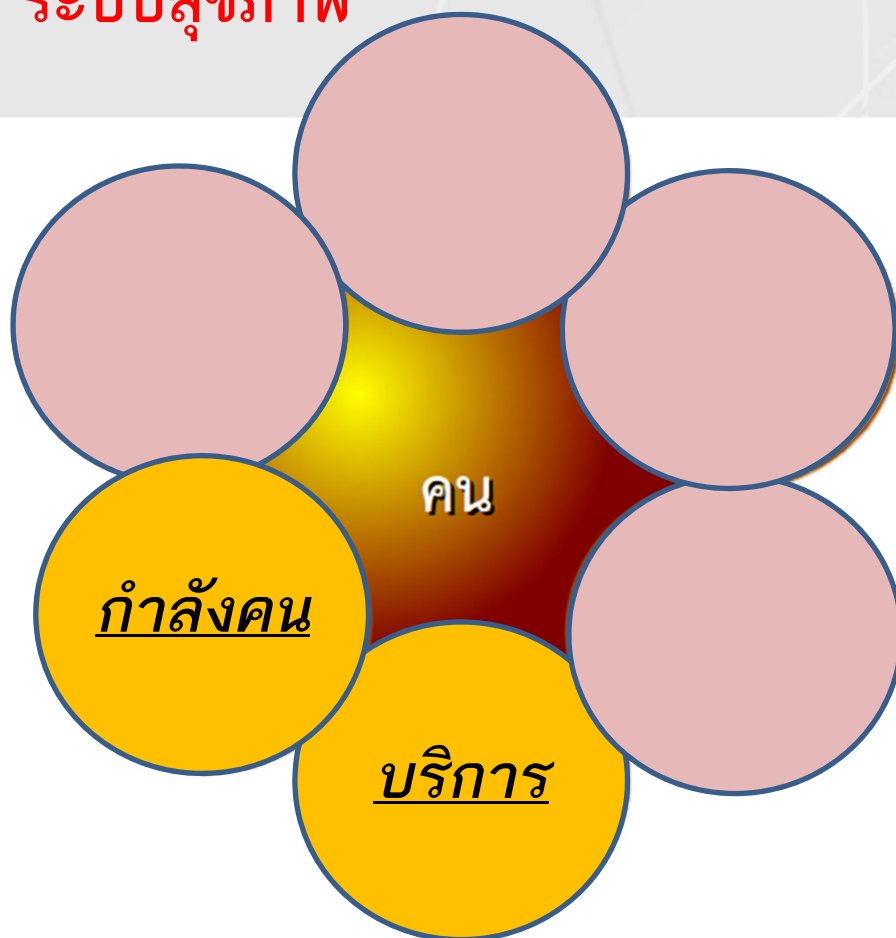

ระบบสุขภาพที่เกิดจากการขับเคลื่อน
โดย **คนในระบบ** เพื่อสุขภาวะทางกายและ
จิตที่ดีของ **คนในระบบ**

ดัดแปลงจาก World Health Organization. Everybody's business:
Strengthening health systems to improve health outcomes:
WHO's Framework for action. Geneva, WHO, 2007.

ระบบสุขภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

ระบบบริการ หมายถึง

บริการที่ส่งเสริม ป้องกัน รักษาฟื้นฟูสุขภาพอย่างมีคุณภาพ
ปลอดภัย ได้มาตรฐาน ครอบคลุมสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์
และสาธารณสุข ให้ความสำคัญต่อการสร้างหน่วยบริการระดับ
ปฐมภูมิที่เข้มแข็ง มีระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพจากหน่วย
บริการที่อยู่สูงขึ้นไป

ระบบผู้ให้บริการ หมายถึง

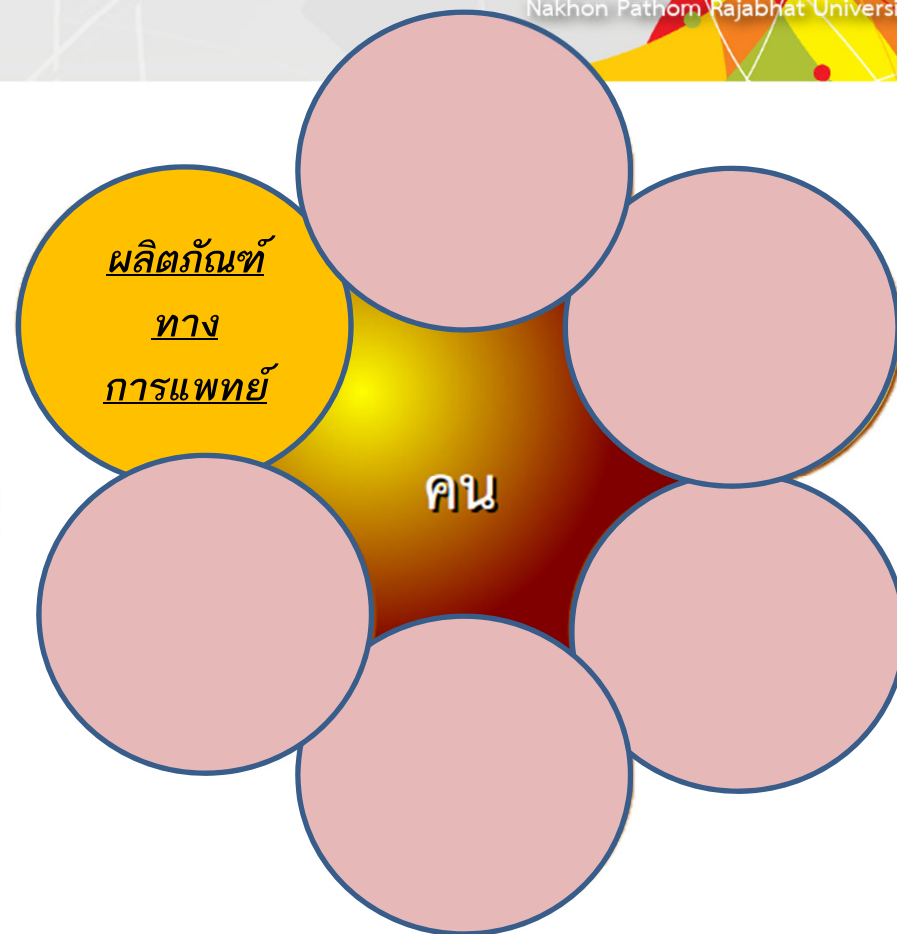
กำลังคนที่เพียงพอ มีความรู้ มีสัดส่วนของความชำนาญที่
เหมาะสม ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างเท่า
เทียมและครอบคลุม

ระบบสุขภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

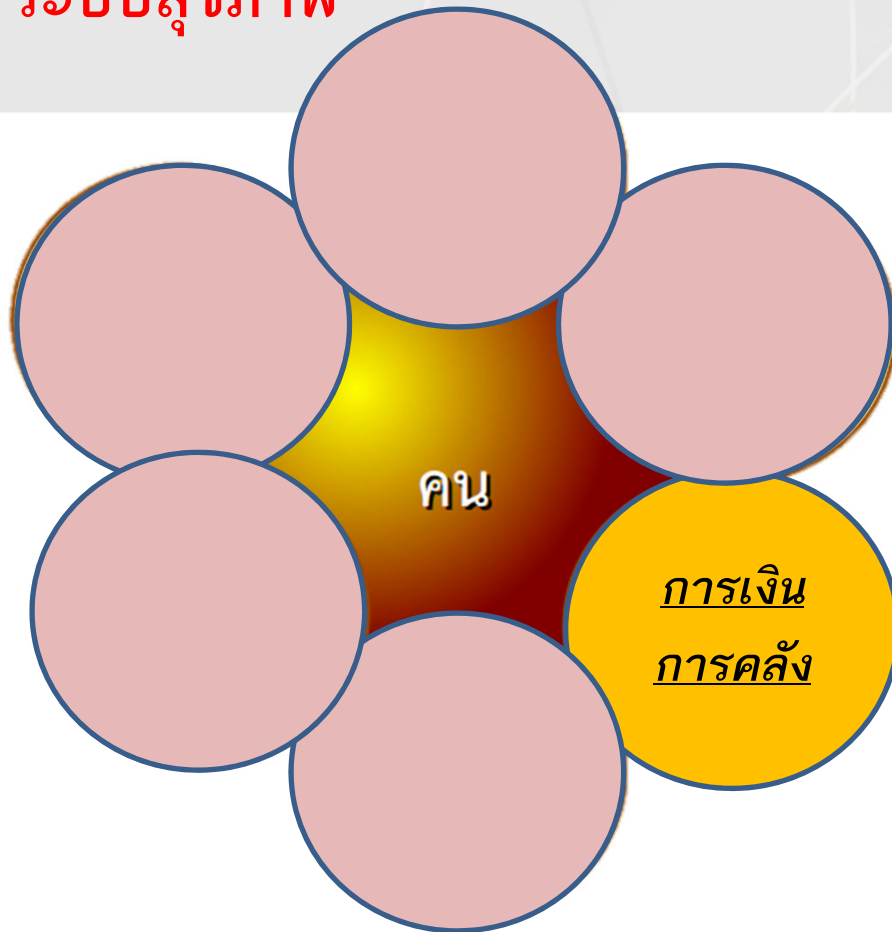

ระบบผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ หมายถึง
เวชภัณฑ์ วัคซีน อุปกรณ์การวินิจฉัย
และเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่มีมาตรฐาน
คุณภาพความปลอดภัย มีระบบการขนส่งที่ดี
มีข้อบ่งชี้ในการใช้

ระบบสุขภาพ

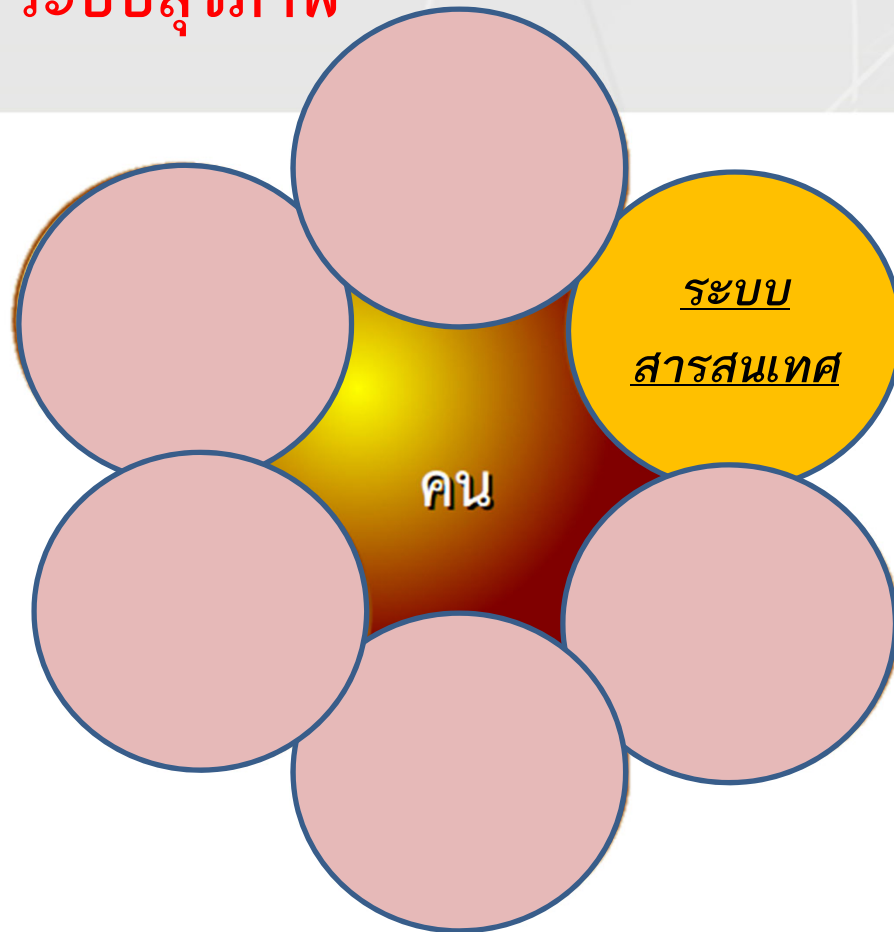
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

ระบบการเงินการคลัง หมายถึง ระบบประกันสุขภาพที่ครอบคลุม ลดภาระการใช้จ่ายของภาครัฐและส่วนบุคคล ผ่านการระดมเงินทุน จัดสรร และบริหารงบประมาณที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

ระบบสุขภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

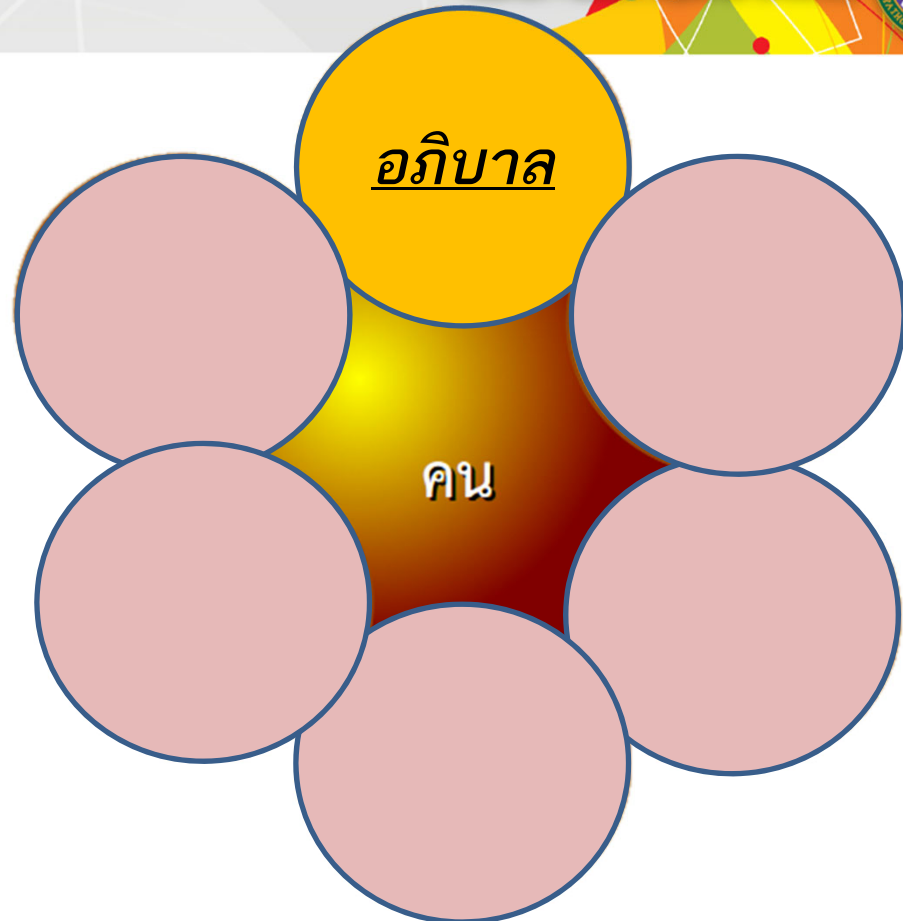
ระบบสารสนเทศ หมายถึง ความพร้อมและการแบ่งปันข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา แนวโน้ม ความต้องการทางการแพทย์และสาธารณสุข และการบรรลุตัวชี้วัดในการจัดบริการที่มีคุณภาพ ทัวถึง เป็นธรรม

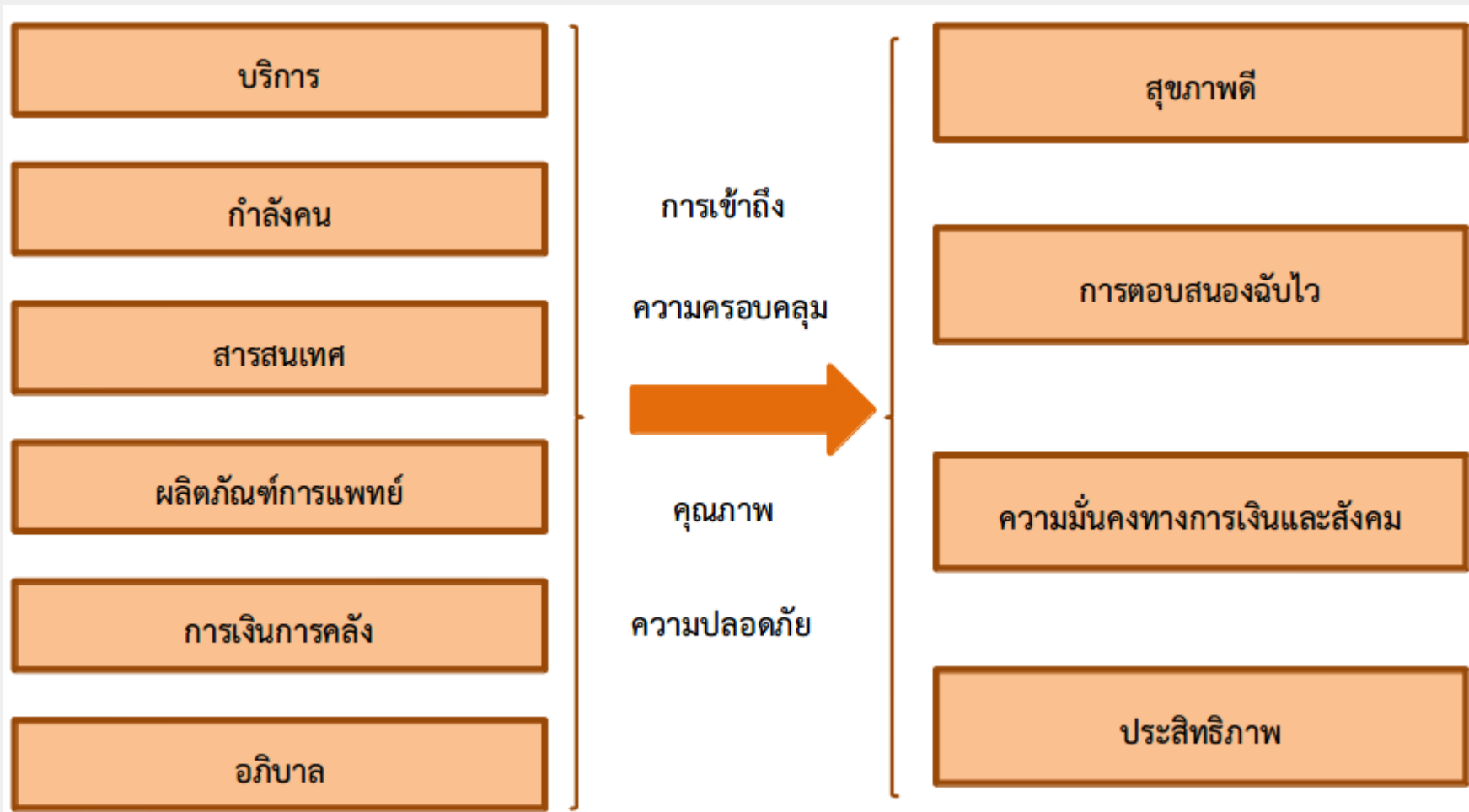
ระบบสุขภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

ระบบอภิบาล หมายถึง การกำกับดูแลให้องค์กรสุขภาพดำเนินการกิจอย่างเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการที่มุ่งแก้ปัญหาสาธารณสุขในปัจจุบัน และคาดการณ์ปัญหาในอนาคต

ทุกกิจกรรมหรือ **“องค์ประกอบ”** ไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว แต่มีปฏิสัมพันธ์ แต่ละองค์ประกอบเปรียบเสมือนระบบย่อยที่ประกอบกันขึ้นเป็นระบบสุขภาพใหญ่ แต่ละระบบย่อยยังมีระบบที่แยกย่อยลงไปอีก อาทิ ภายในระบบสุขภาพมีระบบบริการ ภายในระบบบริการมีระบบสถานบริการ ภายในระบบสถานบริการมีระบบห้องปฏิบัติการ เป็นต้น

ทุกระบบทำงานเชื่อมประสาน ทั้งภายในระบบและระหว่างระบบ โดยมี **คน** เป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อน ระบบจะเดินหน้าหรือถอยหลังจึงขึ้นอยู่กับ คน ซึ่งหมายรวมทุกรูปแบบ ทั้งแบบเดี่ยวและหมู่คณะ กล่าวคือ ปัจเจบุคคล ประชาชน สมาคม องค์กร ผู้ให้บริการ ผู้บริหารสถานพยาบาล ผู้กำหนดนโยบาย

แนวคิดด้านสุขภาพแต่ดั้งเดิม

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

สุขภาพเป็นเรื่องของการเจ็บไข้ได้ป่วย โรค เชื้อโรค

สุขภาพเป็นเรื่องของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เฉพาะโรค

สุขภาพเป็นเรื่องของโรงซ่อมสุขภาพ โรงพยาบาล คลินิก
สถานพยาบาล สุขภาพ ร้านขายยา

สุขภาพเป็นเรื่องของ High Tech – High Cost

มุมมองใหม่ของสุขภาพ

- อุตสาหกรรมสุขภาพและธุรกิจสุขภาพ สุขภาพกลายเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น กิจกรรมทางอุตสาหกรรมและบริการต่าง ๆ เข้ามาเชื่อมโยงกับเรื่องสุขภาพในทางธุรกิจมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการผลิตยาและเวชภัณฑ์ การบริการรักษาพยาบาล อาหาร การออกกำลังกายและส่งเสริมสุขภาพรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนประเด็นด้านการค้าระหว่างประเทศ ทำให้ระบบสุขภาพส่วนหนึ่งกลายเป็นธุรกิจสุขภาพที่มีกำไร ในรูปของตัวเงินเป็นแรงจูงใจ ซึ่งมีโอกาสบิดเบือนพัฒนาการของระบบไปจากสุขภาพของบุคคลและสาธารณะตามที่ควรจะเป็นได้

องค์ประกอบระบบสุขภาพของไทย

ระบบบริการสุขภาพ	การ อภิบาล ระบบ	ระบบ การเงิน การคลัง	ระบบ กำลัง คน
ระบบสุขภาพชุมชน			
ระบบสร้างเสริมสุขภาพ			
ระบบเฝ้าระวังคุ้มครองและป้องกันโรค			
สภาพแวดล้อมด้านสุขภาพ			
สิทธิและการคุ้มครองสิทธิด้านสุขภาพ			

การเงินการคลังสาธารณะสุข

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

ค่าใช้จ่ายเพื่อสุขภาพของประชาชน

- งบประมาณแผ่นดิน
- นายจ้าง
- องค์กรอาสาสมัคร
- ชุมชนท้องถิ่น
- การช่วยเหลือจาก
- ต่างประเทศ
- ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน
- อื่นๆ

เป้าประสงค์ของระบบบริการสุขภาพที่ดี คือ ความเป็นธรรมในการร่วมจ่ายค่าบริการสุขภาพ

ค่าใช้จ่ายเพื่อสุขภาพ ควรเฉลี่ยไปตามความสามารถของบุคคล

ระบบประกันสุขภาพที่ครอบคลุมประชากรทุกคน โดยการเฉลี่ยจ่ายล่วงหน้า (Prepayment System) ตามสัดส่วนรายได้ถือเป็นมาตรการสำคัญ

คนดีช่วยคนป่วย คนรวยช่วยคนจน

การบริหารจัดการที่ดี Good Governance

→ ทำให้ระบบบริการสุขภาพบรรลุเป้าประสงค์

- การมีสุขภาพดี
- เกิดความเป็นธรรม
- เกิดความพึงพอใจ

บทบาทของรัฐในการบริหารจัดการบริการสุขภาพ

- กำหนดนโยบายสาธารณสุขและวิสัยทัศน์ที่ให้ทุกส่วนในระบบมีความเข้าใจ และสร้างเสริมพลัง ช่วยกันไปในทิศทางเดียวกัน
- ควบคุมการปฏิบัติและออกกฎหมายข้อบังคับต่าง ๆ
- การรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการบริหารที่มีคุณภาพ

คำถามท้ายบท

1. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพมีอะไรบ้าง
  2. อธิบายองค์ประกอบของระบบสาธารณสุขเป็นอย่างไร พร้อมเขียนแผนผังประกอบ
  3. บทบาทของภาครัฐในการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขเป็นอย่างไร
  4. บอกผลลัพธ์ของระบบสาธารณสุขมีอะไรบ้าง
- ระบุองค์ประกอบหลักของระบบสาธารณสุขที่จะสร้างความเป็นธรรมให้ชัดเจน

Thank you

